

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ  
ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2021

ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

**ΘΕΜΑ Α1**

**α. σχολ. βιβλ. σελ. 54:** «Στο εξωτερικό εμπόριο κυριάρχησε προοδευτικά η μέθοδος του διακανονισμού “κλήριγκ”. Οι διεθνείς συναλλαγές δεν γίνονταν, δηλαδή, με βάση το μετατρέψιμο συνάλλαγμα αλλά με βάση διακρατικές συμφωνίες που κοστολογούσαν τα προς ανταλλαγή προϊόντα και φρόντιζαν να ισοσκελίσουν την αξία των εισαγωγών με την αντίστοιχη των εξαγωγών, στο πλαίσιο ειδικών λογαριασμών. Για μια χώρα, όπως η Ελλάδα, όπου οι συναλλαγές με το εξωτερικό ήταν έντονα ελλειμματικές, η διαδικασία αυτή, πέρα από τα αρνητικά, είχε και θετικά στοιχεία.»

**β. σχολ. βιβλ. σελ. 42:** «Καθώς η κατοχή γης έπαυε προοδευτικά να είναι πηγή εξουσίας και κοινωνικού –ταξικού– κύρους, άνοιξαν οι δρόμοι για την αγροτική μεταρρύθμιση. Την κατάργηση δηλαδή των μεγάλων ιδιοκτησιών και την κατάτμηση των αξιοποιήσιμων εδαφών σε μικρές παραγωγικές μονάδες, οικογενειακού χαρακτήρα, που ανταποκρίνονταν καλύτερα στις νέες παραγωγικές και κοινωνικές συνθήκες.»

**γ. σχολ. βιβλ. σελ. 151-152:** «Με βάση το άρθρο 11 της Σύμβασης της Λοζάνης ιδρύθηκε η Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής με έδρα την Κωνσταντινούπολη. Την αποτελούσαν έντεκα μέλη (τέσσερις Έλληνες, τέσσερις Τούρκοι και τρία μέλη-πολίτες ουδέτερων κατά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο κρατών) με αρμοδιότητα τον καθορισμό του τρόπου μετανάστευσης των πληθυσμών και της εκτίμησης της ακίνητης περιουσίας των ανταλλαξιμών.»

**ΘΕΜΑ Α2**

α. Λ

β. Λ

γ. Σ

δ. Σ

ε. Λ

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ  
ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2021**

**ΘΕΜΑ Β1**

**α. σχολ. βιβλ. σελ. 68-69**

«Στην οικονομική πολιτική οι απόψεις των κομμάτων δεν διέφεραν σχεδόν καθόλου. Οι υλικές καταστροφές που προκάλεσε ο πόλεμος ήταν τεράστιες και χρειαζόταν κρατική παρέμβαση με έργα υποδομής. Όλα τα κόμματα συμφωνούσαν να στηριχθεί η οικονομία της χώρας στην αγροτική και βιοτεχνική παραγωγή, στο εμπόριο και τη ναυτιλία. Αυτό που τα απασχολούσε στον τομέα της οικονομικής πολιτικής αφορούσε τη νομοθεσία που σχετιζόταν με δασμούς και φόρους, την προώθηση του συγκοινωνιακού δικτύου, την προστασία του από ληστές και πειρατές και την υποστήριξη της Εθνικής Τράπεζας, η οποία ιδρύθηκε το 1841.»

**β. σχολ. βιβλ. σελ. 90 και 91**

«Ο Βενιζέλος πήρε εντολή σχηματισμού κυβέρνησης μετά την παραίτηση της Κυβέρνησης Δραγούμη (6 Οκτωβρίου 1910). Επειδή, όμως, αντιμετώπιζε προβλήματα με την εξασφάλιση ψήφου εμπιστοσύνης, σε συνεννόηση με το βασιλιά Γεώργιο Α' προχώρησε σε διάλυση της Βουλής και προκήρυξη νέων εκλογών. Αυτό το διάβημα αναστάτωσε τα παλαιά κόμματα τα οποία, θεωρώντας αντισυνταγματική την κίνηση του βασιλιά, αποφάσισαν να μη συμμετάσχουν στις εκλογές του Νοεμβρίου του 1910. Σ' αυτές οι Φιλελεύθεροι κέρδισαν τη συντριπτική πλειονότητα των εδρών: 307, σε σύνολο 362. Ο Βενιζέλος ήταν πλέον ελεύθερος να προχωρήσει στο μεταρρυθμιστικό του έργο. Το ρεύμα που είχε το κόμμα του Βενιζέλου φάνηκε και στις επόμενες εκλογές του Μαρτίου του 1912, στις οποίες πήραν μέρος όλες οι πολιτικές δυνάμεις. Ανέδειξε 146 βουλευτές, ενώ τα άλλα κόμματα μόνο 36. Σ' αυτές τις εκλογές φάνηκε ότι η πλειοψηφία των ψηφοφόρων τάχθηκε υπέρ του κόμματος των Φιλελευθέρων, επειδή οι καινοτομίες που είχαν εισηγηθεί γέννησαν την ελπίδα για την επίλυση σημαντικών κοινωνικών προβλημάτων.»

**ΘΕΜΑ Β2**

**σχολ. βιβλ. σελ. 92**

«Το ραλλικό κόμμα ήταν αντίθετο προς τον εκσυγχρονισμό. Ήταν κατά της ισχυρής εκτελεστικής εξουσίας, όπως αυτή διαμορφώθηκε κατά τα τέλη του 19ου αιώνα και όπως το απαιτούσε η μεταρρυθμιστική πολιτική των Φιλελευθέρων. Υποστήριζε ότι το Κοινοβούλιο έπρεπε να έχει ισχυρή θέση στο πολιτικό σύστημα. Στο πρόσωπο του βασιλιά, όμως, έβλεπε το σύμβολο

## ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2021

της εθνικής ενότητας που ξεπερνούσε τα σύνορα της χώρας. Απευθυνόταν κατά κύριο λόγο στα μεσαία και κατώτερα στρώματα των πόλεων καθώς και στους μικροκαλλιεργητές, δεδομένου ότι η οικονομική πολιτική των Φιλελευθέρων έδειχνε να ευνοεί, κυρίως, τα ανώτερα αστικά στρώματα. Ζητούσε ενίσχυση της παραγωγής και αύξηση των θέσεων εργασίας, ώστε με την οικονομική ανάπτυξη να εξευρεθούν χρήματα για εξοπλισμούς, να καταπολεμηθεί η διαφθορά και η πατρωνία των κομμάτων. Πάντως, το ραλλικό κόμμα δεν είχε κάποιο συγκροτημένο πρόγραμμα για την οικονομική ανάπτυξη.»

### ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

#### ΘΕΜΑ Γ1

σχολ. βιβλ. σελ. 21-22 (κεφάλαιο 2. Η εμπορική ναυτιλία)

Στη διάρκεια του 19ου αιώνα, η ελληνική ναυτιλία, παρά τις περιόδους κρίσης που πέρασε και παρά τον ανταγωνισμό των υψηλού κόστους και τεχνικών απαιτήσεων ατμοπλοίων, ακολούθησε ανοδική πορεία. Ιδιαίτερα το διάστημα 1830-1860 καταφέρει να ανασυγκροτηθεί μετά τις καταστροφές που υπέστη από την επανάσταση και να αναπτυχθεί με πολύ γρήγορους ρυθμούς βασισμένη στην εμπειρία, τη γνώση και τα κεφάλαια που διέθετε (παράθεμα Β). Σημειώνεται ότι η κατασκευή των πλοίων κατά κύριο λόγο πραγματοποιείται στα νησιά (Αιγαίου και Ιονίου) με τους χιώτες επιχειρηματίες να παίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο. Οικογένειες όπως του Ράλλη, του Ροδοκανάκη, του Πετροκόκκινου, του Σκυλίτση αποκτούν διεθνές όνομα σε δραστηριότητες όχι μόνο ναυτιλιακές αλλά και εμπορικές και πιστωτικές. Γι' αυτό και η περίοδος αυτή ονομάζεται χιώτικη φάση.

Ο αριθμός και η χωρητικότητα των πλοίων της δεν έπαυαν να αυξάνουν. Το 1840 τα ελληνικά πλοία είχαν συνολική χωρητικότητα 100.000 τόνους, ενώ το 1866 ξεπερνούσαν τους 300.000 τόνους. Η ανάπτυξη αυτή δεν ήταν αυτονόητη. Υπήρξαν έντονες αυξομειώσεις στην περίοδο κατά την οποία τα ελληνικά ιστιοφόρα αντικαταστάθηκαν από ατμόπλοια. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον πίνακα Α ενώ από το 1855-1858 δεν υπήρχε κανένα ατμόπλοιο, προοδευτικά οι ισορροπίες αλλάζουν με αποτέλεσμα

## ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2021

τα 1.525 ιστιοφόρα το 1855 να φτάσουν 78 το 1914 και να αντικατασταθούν από ατμόπλοια, τα οποία από 20 το 1874 έφτασαν 407 το 1914.

Το ίδιο χρονικό διάστημα πολλά από τα εθνικά δημόσια έργα έγιναν για την εξυπηρέτηση της ναυτιλιακής δραστηριότητας. Κατασκευάστηκαν λιμάνια και δημιουργήθηκε ένα σύστημα φάρων, που έκανε πολύ ασφαλέστερη τη ναυσιπλοΐα στις ελληνικές θάλασσες.

Οι πρωτοβουλίες και οι συγκροτημένες προσπάθειες για την είσοδο της ελληνικής ναυτιλίας στην εποχή του ατμού ξεκίνησαν μετά τα μέσα του 19ου αιώνα. Τα κεφάλαια που χρειάζονταν για την κατασκευή ή την αγορά και τη συντήρηση των ατμοπλοίων ήταν σημαντικά, με αποτέλεσμα να ανατραπούν οι παραδοσιακές εφοπλιστικές σχέσεις που ίσχυαν για τα ιστιοφόρα και να αναζητηθούν κεφάλαια μέσω εταιρειών και ισχυρών επιχειρηματικών σχημάτων. Όπως αναφέρει το κείμενο Γ η ανάπτυξη της ελληνικής ατμοπλοΐας συμπίπτει με την έξοδο από την παγκόσμια οικονομική ύφεση του 1873-1896. Το κράτος, οι τράπεζες (η Εθνική Τράπεζα ιδιαίτερα) και οι εκτός συνόρων ομογενείς συμμετείχαν ενεργά σ' αυτές τις πρωτοβουλίες. Παρ' όλα αυτά, η περιορισμένη διαθεσιμότητα κεφαλαίων και ο αυξημένος επιχειρηματικός κίνδυνος ανέστειλαν την ανάπτυξη της ελληνικής ατμοπλοΐας. Η παρουσία της άρχισε να γίνεται αισθητή μόλις την τελευταία δεκαετία του 19ου αιώνα, συγκεκριμένα το διάστημα 1899-1902 (κείμενο Γ). Τα 97 ελληνικά ατμόπλοια του 1890 έγιναν 191 το 1901 και 389 το 1912. Η ανάπτυξη αυτή στηρίχθηκε στην κυριαρχία Ελλήνων επιχειρηματιών στις μεταφορές στην περιοχή του Δέλτα του Δούναβη αλλά και στην κίνηση στο ίδιο το ποτάμι, γιατί, όπως σημειώνει ο Χατζηιωσήφ στο κείμενο Γ, η Μαύρη θάλασσα και η Μεσόγειος δεν ήταν επικερδείς διαδρομές και δεν προτιμήθηκαν, όταν η πρόσθετη ζήτηση χωρητικότητας που παρατηρείται στο διεθνές εμπόριο και στις μεταφορές δεν μπορούσε να καλυφθεί από πλοία που δεν συμμετείχαν σε ναυτιλιακές δραστηριότητες με αποτέλεσμα να αυξηθούν τα ναύλα. Έτσι οι περιοχές αυτές αφέθηκαν στους έλληνες εφοπλιστές.

Ο Α' Παγκόσμιος πόλεμος, οι καταστροφές που προκάλεσε αλλά και οι μεγάλες οικονομικές και πολιτικές αλλαγές που έφερε στα κράτη του Ευξείνου Πόντου, μετέβαλαν για μια ακόμα φορά τα δεδομένα. Το 1919 ο ελληνικός εμπορικός στόλος είχε υποδιπλασιαστεί, σε σχέση με το 1914. Στην ουσία χρειάστηκε μια νέα αρχή.

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ  
ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2021**

**ΘΕΜΑ Δ1**

**σχολ. βιβλ. σελ. 161-162 (κεφάλαιο 1. Η αποζημίωση των ανταλλάξιμων)**

Η Σύμβαση ανταλλαγής των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας προέβλεπε την αποζημίωση των ανταλλάξιμων προσφύγων για τις περιουσίες που εγκατέλειψαν στις πατρίδες τους, από το κράτος υποδοχής. Το έργο της εκτίμησης της αξίας των εκατέρωθεν περιουσιών που εγκαταλείφθηκαν ανέλαβε η Μικτή Επιτροπή. Για να βοηθήσει το έργο της ελληνικής αντιπροσωπείας, στη Μικτή Επιτροπή Συστάθηκε το 1924 η Γενική Διεύθυνση Ανταλλαγής Πληθυσμών που υπαγόταν στο Υπουργείο Γεωργίας. Για την αποτελεσματικότερη λειτουργία της, ιδρύθηκαν κατά τόπους Γραφεία Ανταλλαγής Πληθυσμών.

Το έργο της εκτίμησης των περιουσιών προχωρούσε αργά και η δυσφορία του προσφυγικού κόσμου, που βρισκόταν σε απόγνωση, μεγάλωνε. Μάλιστα, οι πιέσεις γίνονταν μεγαλύτερες όσο πλησίαζαν οι εκλογές του 1926 (κείμενο Α). Έτσι, υιοθετήθηκε η λύση, κατόπιν πρότασης του Εμμανουήλ Τσουδερού, στελέχους των Φιλελευθέρων (κείμενο Α), να δοθεί μια προκαταβολή μέχρι την τελική αποπληρωμή της αξίας της περιουσίας που εγκαταλείφθηκε στην Τουρκία, αφού πρώτα το ελληνικό Δημόσιο προέβαινε σε προσωρινή εκτίμησή της. Σύμφωνα με τον κείμενο Α, θα δίνονταν στους ανταλλάξιμους ομολογίες με κρατική εγγύηση και με κάλυμμα τα αστικά κτήματα των ανταλλάξιμων μουσουλμάνων. Μετά την εκποίηση των κτημάτων θα μπορούσαν να αποσβέσουν το δάνειο.

Η Εθνική Τράπεζα ανέλαβε να πληρώσει στους ανταλλάξιμους την προκαταβολή αυτή. Πιο συγκεκριμένα, ανέλαβε τη διαχείριση και την εκποίηση των μουσουλμανικών κτημάτων καθώς και τα εισοδήματα που παρήγαγαν, ώστε να χορηγήσει τις αποζημιώσεις. Μάλιστα, για ταχύτερη εξυπηρέτηση της δόθηκε το δικαίωμα να εκδίδει ανώνυμες ομολογίες του δημοσίου, οι οποίες αντιπροσώπευαν τα  $\frac{3}{4}$  της αξίας των κτημάτων που είχαν περιέλθει στην κατοχή της. Με αυτόν τον τρόπο εκδόθηκε το πρώτο δάνειο για τους ανταλλάξιμους λίγο πριν από τις εκλογές του 1926 και ακολούθησαν και άλλα δύο.

Η προσωρινή εκτίμηση των περιουσιών έγινε με βάση τις δηλώσεις που υποβλήθηκαν στα κατά τόπους Γραφεία Ανταλλαγής. Οι αιτήσεις των δικαιούχων θα εξετάζονταν από ειδικές επιτροπές προσφύγων,

## ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2021

συμπατριωτών των ενδιαφερομένων. Εάν θεωρούνταν ανακριβείς, προβλεπόταν αναθεώρησή τους από ένα Ανώτατο Συμβούλιο. Καθορίστηκαν επίσης τα περιουσιακά στοιχεία για τα οποία καταβαλλόταν αποζημίωση. Η προκαταβολή θα δινόταν σ' εκείνους που δεν είχαν μέχρι τότε αποκατασταθεί.

Για την οριστική εκτίμηση των περιουσιών που εγκαταλείφθηκαν στην Τουρκία συστάθηκαν Πρωτοβάθμιες Επιτροπές Εκτίμησης και Δευτεροβάθμιες Επιτροπές, για προβλήματα που ενδεχομένως θα ανέκυπταν. Με την πάροδο του χρόνου η ολοκλήρωση του έργου της εκτίμησης των περιουσιών φαινόταν όλο και πιο μακρινή. Το έργο ήταν τεράστιο και επιπλέον η όλη διαδικασία υπονομευόταν από την τουρκική πλευρά. Ο Μαυρογορδάτος στο κείμενο Β σχολιάζει πως η όλη διαδικασία ήταν χαοτική και συνεχίστηκε καθόλη τη διάρκεια του Μεσοπολέμου. Τελικά πολλοί από τους δικαιούχους είτε έχασαν τις προθεσμίες είτε δεν υπέβαλαν δήλωση. Επίσης, έγιναν πολλές καταχρήσεις και απάτες εις βάρος των δικαιούχων, ενώ τα μετρητά που εισέπραξαν γρήγορα σπαταλήθηκαν για την κάλυψη πιεστικών βιοτικών αναγκών και οι κρατικές ομολογίες υποτιμήθηκαν. Ο Μαυρογορδάτος καταλήγει πως μόνο ένα μικρό ποσοστό δικαιούχων κατάφερε να λάβει ικανοποιητική αποζημίωση και κάποιοι ίσως και υπερβολική.

### ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΕ

#### Ο ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΤΩΝ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ

#### «ΟΜΟΚΕΝΤΡΟ» ΚΑΙ «ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ» ΦΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

[www.floropoulos.gr](http://www.floropoulos.gr)